

luchtmacht weet de auteur met gevoel voor nuances aan te geven. Blom (NIOD) vat het allemaal nog eens samen: een grote meerderheid van de bevolking steunde het defensiebeleid en was bereid daarvoor offers te brengen zowel ten aanzien van de hoogte van het budget als de lengte van de dienstplicht. De drie krijgsmachtdelen waren daardoor in staat hun positie, die sterker was dan ooit tevoren, te consolideren. Dit gold vooral voor de landmacht.

De opzet van de bundel roept een paar vragen op. De eerste is: maakt de marine geen deel uit van de krijgsmacht? Noch in de artikelen, noch redactioneel komt de zeemacht aan bod. Voor een bundel als deze is dat jammer omdat juist de relatie tussen de maatschappij en de marine gevoelsmatig aanzienlijk verschilt van de verhouding tussen de maatschappij en wat men in de wandeling 'het leger' (de landmacht) noemt. Vertaald naar 2000: voor wie marinier wil worden is de luchtmobiele brigade geen alternatief, al is het werk nagenoeg hetzelfde.

Een tweede vraag betreft de keuze van de thema's. Zoals al opgemerkt zijn enkele artikelen van zuiver militair-historische aard en hebben weinig raakvlakken met de maatschappij. Anderzijds zijn enige voorde hand liggende thema's niet behandeld. Bijvoorbeeld het mondiale unicum van de Nederlandse geestelijke verzorging met militaire tehuizen en in de jaren vijftig nog huis-aan-huiscollectes 'voor onze jongens onder dienst'. Juist voor deze bundel was dit een attractief thema geweest omdat rond de jaren zestig de Hervormde Synode met haar standpunt inzake de kernbepapening haar eigen legerpredikanten in gewetensnood bracht. Anderzijds vindt in dezelfde periode het touwtrekken plaats om de introductie van humanistische raadslieden in de krijgsmacht.

De beide redacteuren Schoenmaker en Janssen hebben de auteurs goed in de hand weten te houden of hebben bekwaam redactiewerk geleverd: de artikelen tonen weinig overlap en zijn over het algemeen goed op elkaar afgestemd.

C. B. Wels

G. Oostindie, ed., *Dromen en littekens. Dertig jaar na de Curaçaose revolte, 30 mei 1969* (Amsterdam: Amsterdam university press, 1999, 350 blz., f39,50, ISBN 90 5356 357 1); T. J. Haan, *Antilliaanse instituties. De economische ontwikkeling van de Nederlandse Antillen en Aruba, 1969-1995* (Dissertatie Groningen 1998, Theses on systems, organisations and management; Capelle aan de IJssel: Labyrinth publication, 1998, 331 blz., ISBN 90 72591 58 5).

'Small earthquake in Chili, not many dead' wordt wel de saaiste krantenkop aller tijden genoemd. 'Small riot on Curaçao, not many dead' lijkt nog saaier, maar de bundel *Dromen en littekens* probeert de lezer van het tegendeel te overtuigen. Het kortstondige oproer van 30 mei 1969 op Curaçao zou volgens alle bijdragen niet zomaar een incident zijn geweest, maar het begin hebben betekend van een aantal belangrijke structurele veranderingen op de Nederlandse Antillen. De directe aanleiding was overigens onbetekenend. Op het eiland bestond een arbeidsconflict bij Shell en plotseling sloeg de vlam in de pan. Een volksmassa trok plunderend en rovend door Willemstad, de politie schoot, er vielen twee doden en mariniers uit Nederland moesten te hulp komen om de orde te herstellen. Inmiddels is dat dertig jaar geleden en dat scheidt de juiste afstand om deze gebeurtenissen zonder al te veel emoties te herdenken.

Een gelegenheidsbundel als *Dromen en littekens* loopt natuurlijk het gevaar de dertigste mei 1969 te typeren als *het* scharnierpunt in de geschiedenis. Alle bijdragen benadrukken dat Curaçao er na die dag in ieder geval fundamenteel anders uitzag, of het nu ging om de lokale politiek, pers, literatuur en muziek, de verhouding tussen de zes Nederlandse eilanden onderling of de

relatie met Nederland. Bijdragen met een afwijkende visie komen in deze bundel niet voor.

Wat voor aardverschuivingen hebben zich dan precies na 30 mei 1969 voorgedaan? In plaats van blanke en licht gekleurde bestuurders, kwamen er meer zwarte politici op het kussen, de vakbonden kregen meer invloed op het sociaal-economische beleid en Nederland ging haast maken met de plannen om 'de West' onafhankelijkheid te verlenen. Voor de Antillen is dat inderdaad niet niks, maar de vraag is echter of deze veranderingen werkelijk door het(plunderende proletariaat zijn afgedwongen. Elders in de regio zijn soortgelijke verschuivingen immers ook tot stand gekomen zonder een 'dertigste mei'. Deze ontnuchterende constatering in het eerste hoofdstuk doet afbreuk aan de geloofwaardigheid van die essays, waarin de rellen als een structureel keerpunt worden aangemerkt.

In de Antilliaanse economie was in ieder geval geen sprake van een dramatische ommekeer. De eilanden bleven ook na 30 mei 1969 drijven op de ontwikkelingshulp uit Nederland, de grootste steunoperatie in zijn soort ter wereld. Veel goeds heeft al dat geld niet weten te bewerkstelligen. Dat is althans de boodschap van het uitstekende proefschrift van Haan. Aan de hand van veel statistisch materiaal toont deze auteur aan hoe slecht de Antillianen zichzelf besturen. Voor Aruba maakt hij een uitzondering. Op de overige Antillen zijn het de met veel te veel ambtenaren bezette, deels uit Nederland gekopieerde sociaal-economische instituties die de schade veroorzaken. Vrijwel geen overheidsdienst functioneert naar behoren. Tussen al zijn tabellen en grafieken schiet het gemoed van de jonge doctor af en toe vol, zoals op bladzijde 141: 'Het Antilliaanse regeringsbeleid wordt gekenmerkt door veel mooie woorden in regeringsverklaringen en dergelijke, maar door weinig of geen daden'. Haan komt met een hele waslijst van verwijten aan de Antilliaanse politieke elite, die ervoor kiest de eigen regering nauwelijks te controleren, die toestaat dat belangrijke gegevens betreffende de openbare financiën geheim blijven, die het wijdverspreide schoolverzuim tolereert, die bij selectie van overheidspersoneel patronage toepast, die de werklozen niet verplicht werk aan te nemen op een ander eiland, die nauwelijks buitenlandse experts toelaat uit vrees voor concurrentie, die een zeer hoog loonniveau accepteert (50% boven dat elders in de regio), en die niet kiest voor het Engels of Spaans, maar voor het onhandige papiamento (op de lagere school) en het even onhandige Nederlands (op de middelbare school). Haan's *bête noire* is de zwaar gesubsidieerde Antilliaanse Luchtvaartmaatschappij (ALM), die tot voor kort met ruim 1.200 man personeel zegge en schrijve 4 DC-9 toestellen in de lucht hield.

Op het onafhankelijke Barbados is de sociaal-economische structuur volgens Haan aanzienlijk beter. Wat inwonertal en oppervlakte betreft is dit eiland goed met Curaçao te vergelijken. Het succes van Barbados is bijna zonder ontwikkelingshulp tot stand gekomen en zonder de mogelijkheid een groot deel van de bevolking (met name van de 'probleemjongeren') naar het rijke Europa te laten vertrekken. Desalniettemin biedt Barbados zijn bewoners beter onderwijs dan de Nederlandse Antillen, een beter sociaal zekerheidsstelsel, terwijl de overheidsinvesteringen uit eigen middelen worden gefinancierd en niet met ontwikkelingshulp. Zelfs de politieke en sociale stabiliteit is er groter, want Oostindie moet in de uitstekende inleiding van *Dromen en littekens* erkennen dat een nieuwe uitbarsting van geweld op Curaçao in de (nabije?) toekomst zeker niet is uitgesloten. Hoewel elke Antilliaan van baby tot grijsaard per jaar duizend gulden ontwikkelingshulp ontvangt, maakt al dat geld blijkbaar niet gelukkig. Voor veel Nederlandse politici moet dat een verbijsterende constatering zijn.

Na het lezen van beide boeken dringt de conclusie zich op dat omvangrijke Nederlandse hulp de Antillen meer kwaad dan goed doet. De kunstmatig gevoede Antilliaanse samenleving mist dynamiek, de bestuurselite exploiteert behendig het eeuwige Nederlandse schuldgevoel en zeurt als een verwend kind om nog meer hulp met als gevolg te veel ambtenaren en te veel

bestuurders van inferieure kwaliteit. Met een echte dekolonisatie à la Barbados kan Nederland de Antillen en Aruba een grote dienst bewijzen. Dat zou de Antillianen dwingen om in het nieuwe millennium hun lot eindelijk eens in eigen hand te nemen, hun droomwereld te verlaten en hun littekens te vergeten.

Er is echter ook een andere oplossing denkbaar, die in geen van deze publicaties wordt genoemd: de omvorming van de Antillen tot de dertiende provincie van Nederland. Bij een referendum zou dat model wel eens kunnen winnen en daarom is het jammer dat Haan Guadeloupe of Martinique niet in zijn berekeningen heeft betrokken. Een academisch proefschrift heeft echter meestal een beperkte focus, maar *Dromen en littekens* had dit onderwerp kunnen aansnijden. Helaas gebeurt dat niet. De bundel komt niet verder dan de teleurstellende en wel heel timide aanbeveling dat Curaçao 'een open gesprek over zijn verleden en toekomst moet aandurven', zelfs 'een gesprek zonder taboes' (met wie overigens? Nederland lijkt alleen nog via het IMF met Willemstad te communiceren). Dat is na zoveel verontrustende informatie een anti-climax, die nog geen rimpeling zal veroorzaken in de conceptloze, zwalkende en angstige dekolonisatie-politiek van Nederland. De hier besproken publicaties verdienen beter, omdat zij aantonen dat praten allang niet meer helpt.

P. C. Emmer

P. Lucardie, W. van Schuur, G. Voerman, *Verloren illusie, geslaagde fusie? GroenLinks in historisch en politicologisch perspectief* (Politiek bestuurlijke studiën XXII; Leiden: DSWO press, 1999, 202 blz., f49,90, ISBN 906695 145 1).

De jonge partij GroenLinks — nu tien jaar oud — lijkt zich niet alleen een vaste plaats, maar ook een groeiende aanhang en daarmee een meer dan marginale rol in de Nederlandse politiek te hebben verworven. In die zin kan, met enige voorzichtigheid, van een 'geslaagde fusie' gesproken worden. Dat succes stond echter bij voorbaat geenszins vast, zo blijkt uit het eerste gedeelte van *Verloren illusie, geslaagde fusie?*, waarin de ontwikkelingen binnen de CPN, PSP en de vele perikelen in het moeizame convergentieproces naar een fusie worden geschetst.

Pas nadat men de grote idealen — zo men wil illusies — van socialisatie, pacifisme, directe democratie, arbeiderszelfbestuur en buitenparlementaire actie opzij had gezet, kon de fusie slagen. Of dat een 'wending naar de realiteit' genoemd moet worden, is afhankelijk van iemands politieke oordeel. De schrijvers zijn die mening wel toegedaan, maar zij tonen wel begrip voor hen die in de jaren zeventig en tachtig een aanzienlijk radicaler standpunt innamen, te weten de kaders van CPN en vooral van de PSP. Zij vervallen zodoende gelukkig niet in de fout om, in superieure wijsheid achteraf, de eindeloze discussies binnen de partijkaders met hautaine ironie te benaderen. Uiteindelijk betekent dat grote winst voor het wetenschappelijk gehalte van het boek, ook al maakt het het hoofdstuk over het fusieproces wat minder makkelijk leesbaar.

Het is echter jammer, dat de belangrijke rol die leidende figuren speelden in het versnellen of vertragen van het fusieproces, wat onderbelicht is gebleven. Zo wordt de wisselende stemming op de achtereenvolgende partijcongressen van de PSP ten aanzien van een linkse samenwerking tussen 1982 en 1985 weliswaar keurig beschreven met stemmenaantallen en -percentages, maar hoe het 'Mister PSP' Fred van der Spek op die congressen tot 1985 steeds weer lukte de meerderheid aan zijn zijde te krijgen, op die vraag gaan de schrijvers niet in. Charisma, organisatorisch en vooral oratorisch talent van Van der Spek enerzijds, loyaliteit van het kader aan de